

УДК: 370.174+370.179.1

І.Ю. Потапова
м. Одеса, Україна**ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ НА МОРАЛЬНУ ВИХОВАНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ**

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Актуальність застосування сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання зумовлена входженням України до європейського освітнього простору, що відповідає «Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство», а саме: допомагає студентам реалізувати бажання навчатися впродовж усього життя, підтримати і обґрунтувати мотивоване залучення студентів до навчання; сприяє підвищенню серед студентства привабливості та конкурентоспроможності Європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу; здійснювати підготовку висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на національному, європейському та світовому ринках праці; сформувати практичні уміння, навички, рекомендації для застосовування освітніх технологій проектування особистісного навчального середовища майбутнього фахівця та сприяти організації його самостійної й індивідуальної навчальної діяльності (форми, методи, методики, технології навчання).

Ми вважаємо, що одним із важливих наукових теоретичних і практичних психолого-педагогічних завдань є розробка методологічних засад впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання і виховання студентів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації в контексті Болонського процесу, які містять концептуальні положення, принципи та обумовлюють розвиток вищої освіти України в рамках Болонського процесу:

- створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки;
- адаптація системи вищої освіти України до норм, стандартів і основних принципів Європейського простору вищої освіти;
- забезпечення соціального контексту вищої освіти, який надасть можливість випускникам вищих навчальних закладів формувати свою професійну кар'єру на основі соціальної справедливості, відповідальності та загальнолюдських цінностей.

Одним із напрямів на цьому шляху є цілеспрямоване, послідовне моральне виховання підростаючого покоління громадян, що у майбутньому зможуть забезпечити розвиток суспільства на демократичних засадах, яким притаманні гуманність, толерантність, повага до закону і норм моралі тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Розробку елементів інтерактивного навчання, як інноваційних методик навчання, ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. XX століття (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїна, В. Шаталова та ін.), у теорії розвиваючого навчання. На сучасному етапі розвитку освіти проблемою інтерактивних методів навчання займаються Л. Карамушка [1], О. Пометун [3], А. Семенова [4] та ін. «Інтерактив» (від англ. «interact»), де «inter» – взаємний і «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен суб'єкт навчання відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2].

Погоджуючись з точкою зору вчених щодо визначення поняття, **інтерактивні методи навчання (ІМН)** – це така взаємодія викладача та студентів у процесі навчального пізнання, коли кожен суб'єкт навчально-виховного процесу має конкретне завдання, про яке необхідно публічно звітувати, від діяльності кожного залежить якість виконання завдання, що поставлене перед групою. ІМН містять у собі чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методики і прийоми, що стимулюють процес пізнання, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. На відміну від методик, ІМН не вибираються для виконання певних навчальних завдань, а своєю структурою визначають кінцевий результат [1; 2; 3 та ін.].

Узагалі, інтерактивне навчання є процесом, що будується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації й індивідуалізації та є соціальним мотивованим партнерством, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання методів, що дають можливість створити ситуації пошуку, ризику, сумніву, успіху, протиріччя, переконання, співпереживання, задоволення чи смутку, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем.

Процес інтерактивного навчання містить переживання учасниками конкретного досвіду (це може бути в ході гри, виконання вправи, вивчення певної ситуації тощо), осмислення одержаного досвіду, узагальнення (рефлексію), втілення одержаного досвіду на практиці. При застосуванні сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання стає можливим моделювати ситуації залучення студентів до вирішення моральних, екологічних та інших проблем, коли в результаті взаємодії здійснюється моральний вибір, оцінні судження, аналіз поведінки та вчинку, роздуми над діями тощо.

Формування цілей статті (постановка завдання). Конкретизувати впливи сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання на моральну вихованість студентів ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання студенти прагнуть до демократичних взаємоповажних стосунків, навчаються спілкуватися, взаємодіяти з людьми різних культур, рівнів освіти тощо; проявляти щире співпереживання, терпиме ставлення до чужих точок зору, навчаються критично мислити, здобувають знання про правила взаємодії з іншими людьми, групою, суспільством, здобувають знання про сумісну діяльність щодо досягнення загальної мети (прояв колективізму), мають можливість співпереживати емоціям інших, мають бажання допомогти, навчитися усталено-нейтрально реагувати на вчинки інших людей, які не відповідають власному світогляду та не протистоять загальнолюдським цінностям (прояв емпатії та толерантності).

Під час організації та проведення інтерактивних лекційно-семінарських занять студенти мають можливість здобути знання про відповідність практичної ролі людини чи соціальної групи в житті суспільства та їхнім соціальним положенням, між їхніми правами та обов'язками, працею та винагородою. Це може бути відтворення як життєвих ситуацій у групі, так і більш розширене знайомство з даними принципами у всесвітній мережі Internet.

У традиційному навчанні той, хто навчається, зорієнтований на здобуття, збереження та видачу (відтворення) інформації. Таке навчання практично не формує навичок спільної діяльності (взаємодії). ІМН передбачають таку взаємодію, яка орієнтує особистість на розвиток її творчих здібностей, відпрацювання вміння вибирати ситуацію, спрямовують на діяльність, яка стимулює «винахідливість». Традиційна модель освіти орієнтована на досягнення результату як передачі деякої сукупності знань, здебільшого за рахунок раціональної організації змісту навчального процесу, що здійснюється шляхом

односпрямованої дії викладача та студентів. Подібна модель визнає достатнім механічне відтворення суб'єктами навчання деяких відомостей. Інтерактивна модель виходить з необхідності досягти розуміння трансльованої інформації, побудована на взаємодії учасників навчального процесу, передбачає їхній постійний зворотний зв'язок і активність, націлена на творчу переробку відомостей, які знаходять.

ІМН сприяють залученню до активного процесу здобуття і переробки знань, дозволяють кожному взяти участь в обговоренні та вирішенні проблеми, вислухати інші точки зору, зрозуміти багатомірність поставленого завдання. ІМН можна класифікувати таким чином: ІМН з використанням комп'ютерних технологій; ІМН без використання комп'ютерних технологій.

У зв'язку з цим, розглянемо докладніше поняття комп'ютерних технологій. Технологія – (від. грец. – мистецтво, майстерність, уміння та логіка), сукупність методів допоміжних пристроїв обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, матеріалу, що здійснюються у процесі виробництва продукції; спосіб реалізації людьми конкретного складного процесу шляхом розділення його на систему взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються більш- менш однозначно і мають за мету досягнення високої ефективності [5].

Комп'ютер виконує функції викладача, джерела навчальної інформації, наочності, індивідуального інформаційного простору, тренажера; засобу діагностики і контролю. Комп'ютер виконує також функції робочого інструменту, оскільки він виступає як засіб підготовки текстів та їх збереження, як текстовий і графічний редактор, обчислювальна машина, засіб моделювання тощо. Використання комп'ютерних технологій у ІМН дає змогу реагувати на дії студента і викладача, вступати в діалог, що і складає головну особливість застосування методик комп'ютерного навчання.

Нині у підготовці до застосування комп'ютерних та інформаційних технологій у професійній діяльності для майбутніх фахівців велику роль відіграє моральний аспект. Адже виникає завдання не просто сформулювати навички використання ПК, а розвитку з його допомогою певних моральних якостей. Студентам необхідно свідомо обирати комп'ютер, перш за все, як засіб навчальної діяльності, володіти знаннями про необхідність праці як можливості реалізації та прояву особистості, адже відношення до ПК як до «ігрової машини» може призвести до небажаних результатів. Як свідчить практика, велика кількість студентів здебільшого зосереджується на ігрових можливостях ПК та можливостях швидкого одержання реферативної інформації, що в більшості випадків призводить до нівелювання моральної вихованості (зневажається авторське право, привласнюється інтелектуальний продукт іншої людини та т. ін.).

Отже, за допомогою ІМН з використанням комп'ютерних технологій стає можливим:

продемонструвати широкий вибір можливостей ПК: різноманітні мультимедійні програми, можливість віртуального спілкування, відтворення реальних професійних ситуацій і т. ін.;

– навчити студентів свідомо та відповідально ставитися до справи та власної поведінки, виявити, поширити та скорегувати знання про суспільні норми та правила поведінки, про необхідність і засади дисципліни: розуміти відповідальність у роботі з технікою, намагатися контролювати свою цікавість щодо навчального матеріалу за фахом;

– надати можливість відчувати моральне задоволення від турботи і допомоги людям, тобто допомогти у спілкуванні щодо виконання завдання тим, хто не встигає;

– розвивати прагнення до якісного та професійного виконання поставленої роботи: намагатися як найдосконаліше оволодіти програмою (матеріалом) для виконання поставленого завдання, проявляти свої творчі здібності;

– навчити співставляти власні цілі з інтересами колективу, відповідати вимогам колективу, виконувати дії, що пов'язані з інтересами колективу та суспільства,

співпрацювати в команді. Наприклад, під час виконання спільного завдання в локальній мережі студенти мають розуміти, що в кожного є своя думка і бачення виконання роботи, але дії кожного впливають на результат всієї команди;

– навчити аналізувати інформацію, вміти свідомо відсіювати непотрібне, уміти розподіляти час між самостійною та колективною роботою, дотримуватись прийнятих норм і правил, регламенту поведінки.

Завдяки широким можливостям ПК викладач може «навчити добру», усвідомленню цінності особистості, її права на повагу та розвиток власних здібностей. Наприклад, демонструючи інформаційні фільми з фаховими ситуаціями про важливість визнання людини як особистості; бажання морального саморозвитку; задоволення та гордість від виконаної роботи, любов до праці, уміння наполегливо працювати, проявляти ініціативу щодо якісного виконання завдання – демонстрація групі кращих робіт (рефератів, курсових, дипломних), підбір нестандартних цікавих завдань, які потребують особливого творчого підходу і т.п.

У ході впровадження ІМН ступінь інтерактивності – це одна з важливих характеристик. Інтерактивність освітнього процесу у формі контактів між усіма учасниками навчання протягом усього періоду навчання забезпечують активний зворотний зв'язок і регулярний контроль компетенцій студентів, що призводить до підвищення освітніх результатів у цілому.

Одним із видів діяльності студентів, який стимулює їхній пізнавальний інтерес і активність є синхронне спілкування за допомогою ІКТ. Згідно з принципом інтерактивності, впродовж усього періоду навчання майбутній фахівець відчуває керівництво з боку викладача, а також допомогу інших студентів. Це досягається шляхом організації інтерактивного спілкування групи під керівництвом викладача (або іншого студента).

Майбутні фахівці мають можливість одержати знання про психологічні, соціальні та культурні розбіжності між людьми, про їхні можливі внутрішні переживання, навчитися терпимо ставитися до інших людей, розуміти емоційний стан інших, демонструвати турботливе ставлення до людей, шанобливе ставлення до особистісної позиції інших, навчаються самостійно формулювати та відстоювати власну точку зору, що надає можливості кожному проявляти щирість, правдивість, відвертість у стосунках з іншими та у ставленні до самого себе, навчитися критично ставитись до себе, відчувати моральне задоволення від чесних, справедливих дій і вчинків. Так, наприклад на семінарських заняттях з дисципліни «Економічна інформатика» ми пропонуємо студентам проведення інтерактивної мережної конференції на тему: «Моральні проблеми розвитку штучного інтелекту».

Метою проведення цієї конференції є розвиток у студентів гуманістичних настанов; надання знань про цінність особистості; переконання майбутніх фахівців засобами непрямого управління у цінності особистості у порівнянні з ПК, за причиною наявності в неї моральних якостей; розвиток емпатії та толерантності, позитивних моральних поглядів. Презентація завжди викликає бурхливі емоції, жваву дискусію щодо можливостей інтелектуального потенціалу машини та людини та ін.

Також дуже цікавими є семінари-конференції на тему «Комп'ютерні віруси та антивірусні програми». Метою яких є ознайомлення студентів із принципами роботи антивірусних програм; створення умов для набуття досвіду самореалізації особистості шляхом творчої реалізації індивідуальних і групових проектів; умов для набуття досвіду самовизначення на етапі вільного вибору; розвиток уміння працювати у групі, проявляючи власну індивідуальність і самостійність. Це допомагає студентам вільно спілкуватися в чатах, дотримуватися принципів спілкування, не порушувати встановлені правила, впевнено спілкуватися з мешканцями інших країн, вести приватне чи навіть ділове листування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, застосування сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання і виховання студентів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації в контексті Болонського процесу може позитивно впливати на моральну вихованість майбутніх фахівців, сприяє розвитку міжособистісних відносин між тими, хто навчається та формувати моральні якості. У цьому аспекті, головні завдання застосування сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання засобами комп'ютерних технологій полягають у:

- розвитку інтелектуальних навичок, тобто навичок логічного і критичного мислення (вміння формувати власну позицію на суспільно значущі питання, приймати рішення у дискусійних питаннях і його відстоювати);
- розвитку комунікативних навичок, відчутті необхідності виконувати обіцянки, задоволення від виконання обов'язків, взаємодії у групі, намаганні встановлювати принципи справедливості у стосунках між людьми;
- здобутті ціннісних настановлень (повага прав людини, гуманні способи розв'язання конфліктів, співпраця; відчуття радості, гордості, співпричетності від роботи в колективі; наполегливість; повага чужих і своїх трудових зусиль).

Враховуючи це, ми можемо стверджувати, що за допомогою застосування сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання і виховання студентів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації в контексті Болонського процесу засобами комп'ютерних технологій стає можливим формування моральної вихованості майбутніх фахівців, як сукупності комплексу відповідних моральних якостей.

Література:

1. Карамушка Л.М. Психологія управління: Навч. посіб. — К. : Міленіум, 2003. — 344 с.
2. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посіб. / А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремех. — К. : А.П.Н., 2003. — 72 с.
3. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні методи навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. — К. : Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.: іл.
4. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / Алла Семенова. — Одеса : Юридична література, 2009. — 504 с.
5. Словник-довідник з професійної педагогіки / Під ред. Семенової А.В. — Одеса: «Пальмира», 2006. — 364 с.

У статті розглядаються впливи сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання на моральну вихованість студентів, конкретизовано сутність інтерактивних методів навчання у ВНЗ, наведено приклади семінарів – конференцій з дисципліни «економічна інформатика».

Ключові слова: сучасні інформаційні технології, моральне виховання, інтерактивні методи навчання.

В статье рассматриваются влияния современных информационных технологий и инновационных методик обучения на моральную воспитанность студентов, конкретизирована сущность интерактивных методов обучения в ВУЗе, приведены примеры семинаров - конференций по дисциплине «экономическая информатика».

Influencing of modern technologies of informations and innovative methods of teaching on the moral breeding of students is examined in the article, essence of interactive methods of teaching is specified in Institute of higher, the examples of seminars are resulted - conferences on discipline economic informatics.